

УДК 327:339.9

ОСОБЛИВОСТІ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ГЕОЕКОНОМІКИ

ВЕЛИЧКО В.В.,
кандидат
економічних
наук, доцент,
Міністерство
закордонних справ
України

Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку міжрегіонального співробітництва в умовах геоeкономіки. На основі наукових методів вивчено і узагальнено особливості та основні аспекти здійснення міжрегіонального співробітництва, зокрема, регіонами України.

Ключові слова: геоeкономіка, міжрегіональне співробітництво, адміністративний, функціональний, міжнародний (транскордонний) регіони.

Постановка проблеми. Подальшому становленню геоeкономіки сприяє прискорення темпів інтернаціоналізації регіональних господарств на тлі тіснішої взаємодії та взаємозалежності національних економік. Водночас, інституціоналізація геоeкономіки обумовлює розвиток міжрегіонального співробітництва у різних формах і з відмінною інтенсивністю. В умовах ускладнення просторової та урізноманітнення суб'єктної структури геоeкономіки та взаємозв'язків між її просторовими елементами динамічно зростає роль і ускладнюється типологія і структура регіонів.

В ході поглиблення інтернаціоналізації міжнародних ринків, співробітництво між регіонами різних країн виступає необхідною передумовою подальшого розвитку національних економік у цілому. Розвиток міжрегіональної співпраці забезпечує зростання експорту регіональних господарств і приплив до них іноземної валюти з регіонів інших держав. Проте, вихід регіонів, в тому числі українських, на світові ринки безпосередньо є досить складним завданням, пов'язаним, зокрема, з необхідністю протистояти ви-

кликама зростаючої конкуренції з боку регіонів інших країн-партнерів.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначені тенденції у теоретичному і науково-практичному плані відображені у працях європейських та американських вчених (П. Кругмана, Ж. Паєлінка, Ф. Перру, М. Портера, Ж. Тіссе та ін.)¹.

Наукові аспекти розвитку і трансформації українських регіонів розкрито в розвідках українських вчених-регіонознавців (П.Беленького, І. Гладія, А.Злупка, М.Козоріз, В.Кравцова, Л.Шевчук та ін.)². Зовнішні аспекти регіональної економіки, зокрема, проблематика, пов'язана із транскордонним співробітництвом між Україною і країнами Європейського Союзу та Росією, перебуває у колі наукових інтересів вітчизняних фахівців-міжнародників (Л.Антонюк, В.Копійка, В.Новицький, Ю.Пахомов, А.Поручник, С.Соколенко, І.Студенников, А.Філіпенко, В.Ціватий, Л.Чекаленко, В.Шевчук, О.Шнирков, В.Чужиков та ін.)³. Дослідженню питань міжнародного міжрегіонального співробітництва також приділяли увагу В.Куйбіда, С.Максименко, Л.Прокопенко, В.Удовиченко, Ю.Шаров та ін. Проте вивчення особливостей співробітництва між регіонами у гео економічному контексті потребує подальшого поглиблення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дана стаття ставить за мету дослідження особливостей регіонів різних типів та співробітництва між ними, в умовах високої динаміки гео економічних процесів, нової якості взаємодії між ними з урахуванням місця і ролі міжрегіональних зв'язків у динамічній трансформації гео економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Найбільш раннім за часом виникнення, а в унітарних державах з тривалою історією – традиційним типом регіону є адміністративний. Частіше за все під адміністративним регіоном мається на увазі адмі, що об'єднана за управлінським принципом і має повноваження у обсязі, тотожному іншим регіонам.

Згадані регіони існують відповідно до адміністративно-територіального устрою тієї чи іншої країни. Адміністративні регіони законодавчо встановлені у межах однієї країни, а їхній економічний простір обмежується внутрішніми (а у разі прикордонного положення – ще й зовнішніми) встановленими національним правом кордонами. Основний принцип адміністративно-територіального устрою унітарних держав – домінування владних структур у обмеженому просторі, відсутність ав-

тономії власне економічних, адміністративних, соціальних та інших структур регіону. При цьому відносини підпорядкованості регіонів Центру міцніше відносин сусідства та горизонтальних зв'язків між ними. Адже каркас адміністративних регіонів виступає як просторова основа для державних регіональних управлінських структур, а адміністративно-територіальний поділ – як результат базисного, поліфункціонального, універсального інституційного районування.

Відтак, відносини між адміністративними регіонами тривалий час здійснювалися здебільшого на національному рівні, у рамках суверенних держав. Розбіжності між ними сформувалися історично і обумовлені особливостями процесів регіоноутворення у різних регіонах світу у різні часи, найраніше – у Західній Європі та Китаї, де за добу середньовіччя оформилися регіони та місцеві територіальні спільноти, які не тільки не розчинилися у нації-державі, а й збереглися донині⁴.

У даний час у більшості країн набуває чітких рис тенденція росту самоідентифікації та автономізації регіонів. Це обумовлює послаблення стійкості адміністративного каркасу регіонів та тенденцію до визрівання умов та можливостей його трансформації у економічний або функціональний. В рамках економічного (функціонального) регіону об'єднано ряд соціально-економічних процесів, які можуть виходити за адміністративні, законодавчо визначені кордони адміністративних регіонів⁵.

Перші економічні (функціональні) регіони виникли в процесі зростання ролі міст в міжнародній економічній системі. У подальшому відбувся умовний поділ економічних (функціональних) регіонів на регіони-центри прийняття управлінських рішень та регіони-виробничі бази. Регіони-центри, як правило, існують у вигляді великих мегаполісів – «великий» Чикаго, Лондон, Париж та ін. Вони сформувалися на базі міст-регіонів, для яких характерною рисою була наявність потужного урбаністичного центру.

Регіони-виробничі бази представлені інноваційно-промисловими конгломератами (Мюнхен-Гамбург, Лос-Анджелес-Сан-Франциско, Париж-Ліон, Токіо-Осака, «великий» Шанхай, Мілан тощо). Частина мегаполісів та інноваційно-промислових конгломератів фактично перетворилася на регіони-держави, які у рамках отриманих від Центру повноважень проводять дедалі автономну діяльність. Їхнє виникнення уможливорює активі-

зацію та ускладнення структури міжрегіонального співробітництва. Тенденція його поглиблення і розширення викликає ймовірність створення на їх основі глобальних мегаполісів, які мають ще ширші можливості розвитку співпраці між собою.

За рахунок прилеглих до кордонів двох, або навіть кількох держав чи територій формуються транскордонні регіони (на Європейському континенті створені єврорегіони). Вони можуть включати як частини їхніх територій, прилеглі до державних кордонів, так і суміжні з безпосередньо прилеглими регіонами інші території. Потенціал міжрегіонального співробітництва між ними ще змістовніший, а зв'язки між його суб'єктами – тісніші⁶.

Незалежно від типологічних ознак зазначені регіони перетворюються на самостійні функціональні підсистеми та активних учасників геоeкономіки, які вступають у відносини дедалі тісної співпраці. У її ході виникають міжнародні регіони, тобто які мають численних зовнішніх регіональних партнерів. Міжнародні регіони мають певну самостійність і можуть проводити у межах компетенції автономну зовнішньоекономічну політику, оскільки мають значні фінансові ресурси та відповідне регіональне законодавство. Вони широко взаємодіють з регіонами сусідніх і навіть віддалених країн і утворюють (із сусідніми регіонами) підпростір внутрішнього економічного простору.

Взаємодія між міжнародними регіонами, передусім за доступ до ринків капіталів, товарів та послуг, а також до матеріальних ресурсів, колективних та індивідуальних споживачів за кордоном, наразі не тільки доповнюється їх конкурентним суперництвом між собою, а й здебільшого полягає у зовнішній конкурентній боротьбі. Особливо це стосується регіонів країн з експортно-орієнтованим типом економіки. У зв'язку із цим виникла необхідність створення та розвитку локальних конкурентних переваг на основі відповідної трансформації. Нині триває процес диверсифікації регіональної структури зазначених країн з наголосом на економічні (функціональні) райони і, поступово, – на міжнародні та формування останніми мережі суб'єктів-учасників та каналів міжрегіонального співробітництва.

У ході розвитку геоeкономіки міжнародні регіони набули наступних властивостей.

По-перше, зазначені регіони дедалі виступають як інтегровані економічні суб'єкти у боротьбі за ресурси, інвестиції та споживачів інших регіо-

нів світу. Крім того, міжнародні регіони однаково пропонують іноземним регіональним інвесторам такий капітал як право використання землі (або володіння нею) для інвестування, ведення бізнесу, реалізації довгострокових, капіталоємних проєктів тощо.

По-друге, міжнародні регіони зазнали потужного впливу стрибків ефективності світової комунікаційної системи (передусім внаслідок інновацій в галузі Інтернету та мобільного зв'язку), а також здешевлення транспортних витрат, формування та розвитку глобальних інформаційних мереж, розвитку електронної торгівлі тощо. Триває процес зменшення впливу факторів географічного положення регіонів на їхню інвестиційну привабливість.

По-третє, на тлі зростання міжнародної мобільності капіталу і робочої сили та забезпечення їхнього вільного руху через кордони, передусім, розвинутих країн та у межах їхніх угруповань, конкуренція між регіонами за залучення інвестиційних ресурсів має тенденцію до загострення.

По-четверте, незалежно від розміру, потенціалу та розташування, міжнародні регіони зазнають впливу геоeкономіки через концентрацію генерованих нею найбільших потоків товарів та капіталів, формування транснаціональних економічних зв'язків з переважанням наднаціональних, групових інтересів.

По-п'яте, міжнародні регіони набувають високого конкурентного статусу. Ряд міжнародних регіонів країн ЄС та НАФТА (Баварія, Каталонія, Ломбардія, Каліфорнія, Монреаль) перетворився на лідерів міжнародної конкуренції світового масштабу. Тобто конкурентоспроможність кожного такого регіону отримала глобальний вимір.

По-шосте, географічна концентрація економічної діяльності міжнародних регіонів у їх обмеженій кількості призвела до виникнення своєрідних "полосів інноваційного зростання" та формування й розвитку регіональних інноваційних систем. Їхні інноваційні ресурси з локальних перетворюються на глобальні, на трансферній основі загальнодоступні для інших міжнародних регіонів.

По-сьоме, перспективи розвитку геоeкономіки у регіональному вимірі полягають у можливому перетворенні міжнародних регіонів, передусім у складі розвинутих країн, на фінансово-економічно та технологічно потужні постіндустріальні анклавви. Для економіки постіндустріальних регіонів характерна її нова якість (економіка знань), доскона-

ла регіональна структура, енергозощаджувальне та низьковуглецеве виробництво, природно-екологічний та соціальний стан, надзвичайно сприятливий для розвитку усього суспільства та кожної особистості.

Розвиток геоekonomіки зростаючими темпами впливає на міжнародні регіони. Особливостями і наслідками цього впливу, на наш погляд, є наступні.

Передусім геоekonomіка сприяє створенню умов для проведення інституційної реформи та реалізації регіональних стратегій стосовно міжнародних регіонів, а також посилення відкритості їхніх економик та партнерського єднання. Через це міжнародні регіони менш розвинутих країн отримують від економічно більш розвинутих регіонів-партнерів та їхніх угруповань стимули для інноваційної діяльності, що у перспективі уможлиблює їхній перехід до лави лідерів багатостороннього міжрегіонального партнерства.

З часом з'являються нові можливості об'єднання ринків міжнародних регіонів та синхронізації економічних процесів у них. Саме на цій основі можливе створення всеосяжної зони вільної торгівлі на основі відповідної угоди між ЄС та НАФТА, зміцнення міжрегіональної взаємодії в рамках АСЕАН, її перетворення на важливий компонент економічної співпраці в рамках СНД та ШОС.

Слід зазначити, що здійснення міжрегіональної співпраці вимагає узгодженого правового регулювання та інституційної підтримки урядами відповідних країн регіональних економічних процесів. За цих умов процеси у органічний й одночасно стандартизований спосіб, вступають у взаємодію, забезпечуючи сталий характер міжрегіонального співробітництва.

Адекватна правова база та інституційна основа сприяє економічній діяльності органів місцевого самоврядування та утворенню соціальних інститутів регіональними спільнотами, що обумовлює динамічний розвиток інститутів державно-приватного партнерства, зокрема, у середньому і малому підприємстві. Використання міжрегіональної торгівлі в процесі розвитку ринків країн-партнерів породжує істотно вищу ефективність економічного співробітництва та торгівлі, що перетворюється на важливу рису двостороннього торговельно-економічного співробітництва у цілому.

Крім того, розробка спільних стратегій регіонального розвитку та синергетика у вирішенні певних соціально-економічних та екологічних

проблем, розробка та широке застосування міжнародних стандартів бізнес-процесів перетворюються на обов'язковий компонент співпраці між регіонами.

За участю регіонів країн-партнерів формується міжрегіональна система господарювання, зміцнення якої сприяє посиленню міжнародних позицій країн, регіони яких об'єднуються, а в межах об'єднань – до перерозподілу ринків, підпорядкування менш розвинутих національних економічних структур більш розвинутих, проведення єдиної протекціоністської політики щодо держав-сусідів та інших третіх країн, збільшення обсягів виробництва, поглиблення спеціалізації, посилення економічної взаємозалежності країн, взаємодії їхніх адміністративних інститутів та господарських механізмів тощо.

При становленні міжнародних регіонів в умовах поступової децентралізації й продовження процесів реформування регіональної структури економіки, держави-учасники міжрегіональних зв'язків ухвалюють та імплементують рішення, які враховують національну специфіку в поєднанні з принципами міжнародного права та опорою на міжнародну кооперацію. Політика, спрямована на лібералізацію міжрегіональних економічних зв'язків, є спільною для усіх країн-учасників міжрегіональної співпраці і, таким чином, стимулює розвиток міжрегіональної кооперації.

Зростання обмінів товарами та капіталами, активізація інвестиційного співробітництва між міжнародними регіонами обумовлює взаємне зростання ринкового попиту, формування цінових ланцюгів, впливаючи на усі інші сфери їхніх економик.

Зростаюче взаємотяжіння економічних інтересів регіонів та їхня гармонізація сприяють вирівнюванню розвитку регіональних господарств, створюють умови для регіональної конвергенції, у транзитивних економіках – зменшують нерівність між регіонами у доступі до ринків капіталів, а населення – до матеріальних благ та публічних послуг.

Розбудова співробітництва між міжнародними регіонами постійно триває і ускладнюється не тільки на двосторонній основі. Вона сприяє розширенню сфер впливу існуючих глобальних (СОТ, МВФ) та регіональних (АСЕАН, ШОС) інституцій.

Нарешті, взаємодіючи між собою у більш широкому форматі (Європейського Союзу чи Північноамериканської зони вільної торгівлі), міжнародні регіони як мультинаціональні спільноти для вирішення завдань соціально-економічного роз-

виту забезпечують збільшення регіональної взаємозалежності та розширення сфери вільного руху капіталів, товарів, послуг і робочої сили, різних трансакцій між ними, включаючи інтелектуальну власність.

Урахування та використання міжнародного досвіду розбудови міжрегіонального співробітництва в умовах становлення геоeкономіки має непересічне значення для України, яка перебуває в процесі адаптації до політичних і економічних реалій її співпраці з країнами Європейського Союзу та СНД. Тобто реалізація принципів розбудови збалансованої зовнішньої і внутрішньої політики неможлива без аналізу практики взаємодії областей України з регіонами зарубіжних держав. Партнерство українських регіонів з ними наразі відрізняється розмаїтістю економічних, природно-ресурсних, географічних, етнокультурних та інших умов, але при цьому перебуває у контактному політико-правовому просторі, передусім у контексті європейської інтеграції України, її співпраці з країнами СНД, ШОС тощо.

На сучасному етапі розвитку геоeкономіки до процесів її регіоналізації активно підключаються економічні суб'єкти як мега- чи макрорівня (відповідно економіки великих та середніх держав), так і макро- та мезорівня (малі держави, національні регіони). У свою чергу, це призводить до виникнення мегарегіонів (НАФТА, МЕРКОСУР, КАРИКОМ тощо) та нових міжнародних регіонів відповідно. Особливу актуальність для організації роботи регіональних та місцевих органів влади становить використання потужного, але слабко задіяного наукового, нормативного та методичного матеріалу з питань міжнародного співробітництва регіонів і управління ним.

Розроблені на її основі моделі регіонального устрою сучасної держави передбачають всебічне врахування розмаїття інтересів Центру і регіонів, а у кінцевому підсумку – розбудову гармонійних відносин та конструктивної взаємодії центральних та місцевих органів влади.

Світові тенденції регіоналізації у частині децентралізації регіонального управління призводять до глибокої трансформації ролі і значення кордонів не тільки між регіонами в межах великих інтеграційних утворень, таких як Європейський Союз та НАФТА, чи таких держав з федераційним устроєм як Росія, а й між регіонами багатоскладних унітарних держав, серед яких перебуває й Україна.

Вищезазначене виявляється в європейських країнах, залучених до масштабних інтеграційних процесів. Європейський Союз, який з ряду показників є провідником децентралізації, дотепер складається з суверенних унітарних держав (деякі з них – конституційні монархії), а їхні регіони є невід'ємними учасниками міжрегіональної (в межах Союзу) та транскордонної (з його країнами-сусідами) кооперації.

Окреслене вище є підставою для вироблення узагальнених підходів до розв'язання проблем розвитку і координації міжнародного співробітництва регіонів, які уособлюють країни с різним територіально-адміністративним устроєм.

Захист державою всього комплексу національних інтересів на міжнародній арені є запорукою її стабільного розвитку в умовах геоeкономіки. У той же час це призводить до необхідності пошуку шляхів подолання труднощів і протиріч при виробленні погодженої позиції країни на міжнародній арені.

Оптимізація регіонального управління вимагає чіткої класифікації суспільно-політичних, економічних та культурних інтересів з наступним формулюванням для органів влади цілей і завдань. Для цього доцільно використати поєднання структурного та функціонального підходів з урахуванням соціально-економічної й культурної розмаїтості регіонів.

Структурна класифікація інтересів учасників міжрегіональних зв'язків необхідна для визначення сфер компетенції місцевих органів влади кожної з країн-учасниць з питань міжнародного співробітництва та визначення потенційних партнерів з реалізації цілей і завдань, що виходять з існуючих інтересів.

Загальнонаціональний рівень інтересів належить до повноважень Центру, водночас вимагаючи узгодження з ними інтересів регіонів. Адже для досягнення цілей з реалізації інтересів глобального характеру необхідна двостороння (в тому числі міжрегіональна) взаємодія із закордонними партнерами та багатосторонніми міжнародними організаціями (наприклад, ЄС для України).

Важливе значення для забезпечення підтримки і координації міжнародних і зовнішньоекономічних зв'язків регіонів має також класифікація інтересів за сферами або напрямками співробітництва. З точки зору формулювання органами регіональної влади цілей і завдань у сфері міжнародного співробітництва, а також відповідних заходів щодо їхнього досягнення, необхідно врахо-

вувати напрямки діяльності регіональних органів виконавчої влади усіх учасників міжрегіональної взаємодії.

З часу здобуття незалежності регіональний компонент економічних зв'язків набув поширення у відносинах України із країнами світу і перетворився на одну з характерних рис системи її міжнародних відносин вже наприкінці 20 століття.

Це відбувалося на тлі характерної для того часу високої динаміки глобальних політичних, економічних, соціальних процесів, які втручалися практично в усі сфери внутрішнього життя Української держави та її регіонів.

Як один із суттєвих компонентів переходу до ринкової економіки стратегія розвитку України як постсоціалістичної країни щодо регіонів передусім передбачала розв'язання таких важливих проблем як регіональна економічна реформа та переформування просторових пропорцій господарського комплексу, успадкованого від колишнього СРСР. Із набуттям сталих рис нового регіонального порядку розпочалася розробка регіональних стратегій. Регіональні стратегії, які вибудовувалися українських регіонах при активній ролі Центру, набули безпосереднього виявлення у визначенні шляхів розвитку регіонів та інтеграції їхньої економіки з економікою Європейського Союзу, з національними комплексами інших сусідніх держав, передусім з РФ, а також вступили у відносини з регіонами важливих для України економік світу.

Поступово формується правова база регіональної стратегії. Так, у 2005 р. Верховною Радою України ухвалено Закон «Про стимулювання розвитку регіонів», метою якого є створення нормативно-правового підґрунтя розробки та запровадження нових механізмів стимулювання розвитку регіонів, у тому числі підтримки депресивних територій⁷. Розроблені проекти законів «Про засади державної регіональної політики» та «Про адміністративно-територіальний устрій»⁸.

Відповідно до законів та інших правових норм, стратегії розвитку регіонів реалізуються шляхом запровадження стратегічного планування та імплементації намічених в стратегіях орієнтирів регіонального розвитку. Стратегічно завданий регіональний розвиток спрямований на оптимізацію процесу комплексного освоєння всього ресурсного потенціалу регіонів як основи зміцнення їх конкурентоспроможності.

Існує механізм регулювання відносин між Кабінетом Міністрів, обласними радами та їхніми

виконавчими органами щодо визначення спільних заходів з реалізації державних довго- та середньострокових пріоритетів регіонального розвитку, регіональних стратегій, що дозволить удосконалити існуючий механізм державного стимулювання розвитку регіонів. Для цього передбачено використання можливостей договірно-правового порядку.

Так, згаданим Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» визначено перелік критеріїв для кожного типу депресивних територій, ринкові інструменти заохочення їх розвитку, а також заходи держави з виведення відповідних регіонів чи територій у їх межах зі стану стагнації.

Завдяки курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу потужним напрямом правотворчості стало транскордонне співробітництво. Протягом першого десятиліття 21-го століття було введено в дію Закон України «Про транскордонне співробітництво» (2004 р.)⁹. Розроблено та реалізовано Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 роки (2006 р.), ухвалено інші керівні документи.

У 2006 р. Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року, яку можна розглядати як важливий етап удосконалення організаційно-правового забезпечення державної політики регулювання регіонального розвитку, у тому числі в частині міжрегіональних зв'язків. У документі визначено ключові проблеми регіонального розвитку, сформовано пріоритети державної регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб на період до 2015 року¹⁰.

Відповідно до згаданого та інших директивних документів, стратегічними завданнями державної стратегії регіонального розвитку України слід вважати підвищення конкурентоспроможності регіонів і зміцнення їхнього ресурсного потенціалу; забезпечення розвитку людських ресурсів; розвиток міжрегіонального співробітництва; створення інституційних умов для регіонального розвитку тощо.

Реалізація стратегії регіонального розвитку передбачає запровадження нових форм взаємодії центральних органів виконавчої влади з місцевими виконавчими органами та органами місцевого самоврядування, подальше впровадження адміністративно-територіальної, бюджетної та податкової реформ з метою зміцнення фінансово-економічної основи розвитку територіальних громад.

Активізація діяльності українських регіонів у якості нових субнаціональних суб'єктів між-

народних зв'язків вимагає не тільки корегування стратегії щодо регіонів, а й її імплементацію у ході проведення державної регіональної політики. При цьому слід звертати особливу увагу на адаптацію власної системи регіонального управління до нових реалій геоeкономіки, зокрема, у контексті поглиблення реформи регіональної структури Європейського Союзу, проведення політики «Східного партнерства», перспектив інтеграції ЄС та НАФТА тощо.

Передусім слід визначати напрямки співробітництва, які перебувають у компетенції того або іншого центрального органа виконавчої влади (наприклад, в Україні – міністерства eкономрозвитку і торгівлі, міністерства регіонбуду та ЖКГ, міністерств інфраструктури та аграрної політики і продовольства та ін.), які у межах компетенції несуть відповідальність за реалізацію визначених завдань загальнонаціонального значення.

Важливіші напрямки діяльності Центру можуть одночасно належати до регіональної компетенції місцевих органів влади. Наприклад, проведення у регіонах за підтримки міністерства культури та адміністрацій регіонів міжнародних фестивалів і днів культури зарубіжних країн, організація регіональним органом влади, що курує зовнішньoeкономічні зв'язки, ярмарків і презентацій вітчизняних товарів за кордоном тощо.

Існують також такі комплексні та довготривалі завдання регіональної політики, як стимулювання експорту та залучення інвестицій, які заторкують інтереси і Центру, і регіонів. Вони у взаємодії спільно вирішують питання розгортання виробництва конкурентоспроможної продукції, її просування на міжнародних ринках, координації фінансових та інших важелів державної підтримки. Зазначені завдання перебувають у компетенції органів влади різних рівнів, що курують розвиток регіональної eкономіки, торгівлі та фінансів.

Вимагає активного просування локалізація в регіонах України технологічно складного виробництва та послуг; продовження НДДКР у тих регіонах, де традиційно розвинені відповідні галузі науки; створення центрів прийняття рішень в регіонах, де сконцентрована значна частка інноваційного потенціалу держави.

У контексті роботи із співвітчизниками (в тому числі із українськими трудовими мігрантами) за кордоном також виникають різноманітні питання у галузі працевлаштування, соціального захисту, задоволення мовно-культурних потреб, міграційної

політики, які можуть бути важливі для регіонів, звідки вони мігрували за кордон.

Для узгодженого розвитку міжнародного співробітництва регіонів України необхідно враховувати сукупність національних і регіональних інтересів, громадську думку та експертні оцінки, використовувати статистичний і макроекономічний аналіз, що виходить з оцінки безпосереднього економічного ефекту й глибинних соціально-політичних наслідків процесів, що відбуваються.

Для цього у структурі регіональних органів української влади існують підрозділи, які здійснюють координацію всього комплексу зовнішніх зв'язків регіону у взаємодії із загальнонаціональними інститутами. Саме на них покладаються функції з підготовки пропозицій з удосконалення нормативної бази міжнародного співробітництва, що вносяться відповідним чином. При цьому необхідно узгодження проектів нормативних актів з усім комплексом зовнішніх зв'язків регіону, а також з нормативною базою держави, її міжнародними зобов'язаннями, нормами міжнародного права та з чинними міжнародними зобов'язаннями регіону. Крім того, при плануванні розвитку напрямків співробітництва (зовнішньoeкономічних, культурних, гуманітарних зв'язках, захисті навколишнього середовища тощо) визначаються пріоритети регіонального розвитку.

Планування, як правило, здійснюється на рік по поточних заходах, а на тривалиший термін – по стратегічних завданнях довгострокового характеру. Визначення у планових орієнтирах пріоритетних цілей і завдань необхідно для раціонального використання наявних ресурсів, які регіон може спрямувати на їхнє досягнення.

При цьому слід враховувати не тільки фінансові, економічні або природні ресурси, а й заходи організаційної підтримки на загальнонаціональному або міжнародному рівні, наявність в регіоні інфраструктури, необхідної для реалізації пропонованого міжнародного проекту, відповідно підготовлених кадрів, підтримки місцевої, територіальної громади тощо.

Для планування і здійснення міжнародної діяльності регіонів України також визначаються географічні напрямки співробітництва, які відповідають загальнонаціональним та регіональним економічним та політичним інтересам. Для сучасної геоeкономіки характерне зростання у міжрегіональній взаємодії питомої ваги культурних, природоохоронних та інших гуманітарних інтересів.

Відтак міжрегіональна конкуренція поширюється на забезпечення культурного впливу, підвищення якості довкілля та людського капіталу. Показником якості останнього є креативні, творчі здібності. Останнім часом показником конкурентоздатності виступає наявність сприятливого для бізнесу і життя регіонального соціально-культурного середовища, його екологічної якості.

Регіони України як держави з транзитивною економікою, зацікавлені в міжнародній підтримці з розробки природних ресурсів, переважно орієнтуються на економічно розвинуті країни, які надають інвестиції на розвиток видобувної промисловості, одночасно слугуючи ринком збуту для сировинних товарів.

З іншого боку, географія експорту готової продукції чи послуг, що виробляються в українських регіонах, залежить від характеристик їх конкурентоспроможності, співвідношення якості і ціни, наявності міжнародної сервісної мережі в країні експорту тощо.

Важливе значення при визначенні важливих для України пріоритетних країн-партнерів з міжрегіонального співробітництва має характер міждержавних відносин, рівень і частотність візитів глав держав, урядів, парламентів.

Додатковими факторами визначення напрямків міжнародних зв'язків кожного українського регіону є особливості його розташування, що стосується передусім прикордонних і транзитних регіонів, а також етнокультурна специфіка, яка сприяє зміцненню зв'язків із традиційно дружніми країнами та регіонами.

Визначення стратегічних партнерів з міжнародного співробітництва входить до кола питань планування діяльності центрального та місцевих органів, які забезпечують координацію та підтримку розвитку зовнішніх зв'язків.

До стратегічних партнерів України можуть належати прикордонні регіони сусідніх країн, великі транснаціональні корпорації або міжнародні організації, задіяні у масштабних багатосторонніх проєктах, що забезпечують реалізацію регіональних інтересів на міжнародній арені.

Найбільша питома вага в міжнародному співробітництві регіонів України належить зовнішньоекономічним зв'язкам, у контексті яких постають завдання вибору закордонних партнерів. Важливе значення для розбудови співробітництва із ними має врахування взаємовигідних інтересів, фіксування досягнутих довгострокових домовленостей у формі міжрегіональних угод.

Успіх політики регіонального розвитку залежить від коректного визначення її цілей, забезпеченості адекватними ресурсами і ефективної координації на етапі реалізації в взаємодії з національними і міжнародними інститутами.

Важливу роль у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків відіграють торгово-промислові палати областей і великих міст, головне завдання яких в даній сфері – встановлення прямих контактів регіональних підприємств та фізичних осіб із закордонними партнерами, забезпечення організаційної, консультативної та інформаційної підтримки реалізації міжнародних проєктів. Як результат – у регіонах України створені підприємства з іноземним капіталом, діють представництва інофірм, здійснюються спільні проєкти в сфері будівництва, розвитку інфраструктури торгівлі і послуг, фінансового обслуговування, готельного бізнесу.

Подальший регіональний розвиток України залежатиме від його здатності відповідати на виклики геоekonomіки шляхом створення нових та захисту наявних інноваційних ресурсів (які неможливо відтворити або скопіювати в інших місцях), а також збільшення видатків та нагромадження коштів з інших джерел фінансування (як державного, так і приватного секторів) на проведення НДДКР та забезпечення зростаючої капіталізації інноваційних компаній.

Висновки. Як зазначено, міжрегіональне співробітництво становить суттєвий напрямок двосторонніх відносин, якому практично усі країни світу та багатосторонні структури, в тому числі Україна і Європейський Союз, приділять дедалі більшу увагу. Міжрегіональне співробітництво здійснюється не лише між суміжними державами, які користуються перевагами сусідського положення, а між партнерськими державами – суб'єктами міжнародних економічних відносин.

Увага до складної для аналізу та узагальнення практики взаємодії регіонів України та зарубіжних країн вмотивована її тривалістю, масштабами та значною роллю у розвитку національної економіки та суспільно-політичного життя України.

Відносини між регіонами України та зарубіжжя слід аналізувати з урахуванням реалій та правових засад політики Української держави щодо розвитку регіонів, зміст та спрямованість відповідних актів вітчизняного законодавства.

Значна частина програм та напрямків економічного та соціального розвитку України присвячена питанням її регіонального розвитку та між-

регіонального співробітництва. Наразі перед відповідними органами виконавчої влади країни (як центральними, так і місцевими) об'єктивно постає питання щодо необхідності розробки стратегій підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіонів у довгостроковій перспективі. Разом з

іншими макроекономічними інструментами такі стратегії покликані унеможливити негативний вплив загострення міжрегіональної конкуренції за ринки товарів, послуг та капіталів, посилити здатність протидії кризовим явищам у регіональній площині геоeкономіки.

ПОСИЛАННЯ:

¹ Sampson G. Woolcock S. Regionalism, Multilateralism and Economic Integration. – Tokyo: United Nations University, 2003. – 212 p.

² Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

³ Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с.

⁴ Бусыгина И. Территориальный фактор в европейском сознании // Космополис, 2003. – № 2. – С. 61.

⁵ *Redefining territories: functional regions // Working Party On Territorial Indicators / OECD Headquarters, 24-25 January, 2002* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/contact/>.

⁶ *Macro regional strategies in the European Union* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/baltic/pdf/macroeconomic_strategies_2009.pdf.

⁷ Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». (Відомості Верховної Ради України (ВВР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/laws/annot/2850-15.

⁸ Проект Закону України від 19.11.2012 р. N 11438. Про адміністративно-територіальний устрій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF8TQ001.html.

Закон України «Про транскордонне співробітництво» Верховна Рада України; Закон від 24.06.2004 № 1861-IV (Редакція станом на 02.12.2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15.

⁹ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua/go/1001-2006-p.

Velychko V.V. Features of Interregional Cooperation in Framework of Modern Geoeconomics / Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

The article devoted to the important issue of the development of the interregional cooperation in the framework of modern geoeconomics. On the basis of appropriate methods some features and basic aspects of interregional cooperation of Ukrainian regions were studied and summarized.

Keywords: geoeconomics, interregional cooperation, administrative, functional, international (transborder) region.

Величко В.В. Особенности межрегионального сотрудничества в контексте современной геоэкономики / Министерство иностранных дел Украины.

Статья посвящена актуальной проблеме развития межрегионального сотрудничества в условиях геоэкономики. На основе научных методов изучено и обобщено особенности и основные аспекты осуществления межрегионального сотрудничества, в частности, по регионам Украины.

Ключевые слова: геоэкономика, межрегиональное сотрудничество, административный, функциональный, международный (трансграничный) регионы.

Стаття надійшла до редколегії 29.05.2013

Прийнята до друку 27.06.2013